

ZEYTİNDAĞI

Falih Rıfki Atay

Öykü Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarından, Saltanatın yıkılmak üzere olduğu, memleketin savaş verdiği dönemi, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş mücadelesini, Atay kendisi bizzat yaşayarak, harbe katılarak anlatır. İstanbul Muhafızı Cemal Paşa ile Falih Rıfki Atay, yazar, Tanin Gazetesinde yazı yazarken tanışır. Yedek subay olarak görevlendirilen Atay, 4. Karargah olarak anılan Cemal Paşa'nın Karargahına katılır. Zeytindağı ismi; Kudüs'e yakın bir dağın adıdır. Mütareke zamanları, İttihat ve Terakki, meşrutiyet ve saltanatın nasıl yıkıldığı anlatılır. Kudüs, Osmanlı egemenliğindedir, velhasıl, Kudüs'te ciddi bir kimlik kargaşası mevcuttur. Ne Türk, ne de Araptır. Ancak, Yahudi veya Hristiyan olup olmadığı da tartışmalıdır. Araplar, din sömürsü konusunda ustalaşmış, maddiyat, maneviyatın çok önüne geçmiştir. Osmanlı ise artık "kukla" konumundadır. Anadolu insanı, canıyla ve malıyla büyük bir mücadele verir. Ancak, kahramanca mücadele sonuçsuz kalır. Anadolu'dan gelen askerler Filistin, Hicaz, Medine'de harp ederler. Bu bölgenin kaybı, Osmanlı'nın resmen çöküşü anlamını taşımaktadır. Türk Milleti kendi kendine devlet kuramaz denilmektedir. Bu fikri, çevresinde "yamandır" diye tanınan Mustafa Kemal yıkar.

Tema

Vatan Sevgisi Zeytindağı; koşullar ne kadar çetin olsa da, vazifenin, vatan olduğunu anlatır. Bu uğurda, kişilerden ziyade "vatan" önemlidir. İlim ve vatan adamı olunmalıdır.

Kişiler

Falih Rıfki Atay Baş karakterlerden Falih, genç ve İttihatçı bir kişidir. (fakat harp zamanının ardından, Paşaları tanıyınca İttihatçı düşüncesinden vaz geçer.) Büyük harpte, Cemal Paşa'nın emir subayı olarak görev yapar. Zabittir. Görevi sırasında, imparatorluğun durumunu, düşüşünü, saklanılan ve açıklanamayan vaziyetleri, kişilerin gerçek yüzlerini ve beklenilmeyen varlık mücadelelerini yakından görür, gözlemler. Gururuna düşkün, egosu yüksek bir kişi olan Falih, zabıtların bağlı oldukları Paşa ile anılmasından, "adamı" durumundan rahatsız olur. Zaman içinde ise kanıksamak mecburiyetinde kalır.

Cemal Paşa Görevinin ağırlığı ve konumu itibarıyla sert bir kişi olarak tanınır. Özünde sevimli bir adamdır. Vazifesini yaparken ideolojisi, Suriye'yi Osmanlılaştırma ve bölgede modern bir okul açmaktır.

Enver Paşa Görev yapan önemli paşalardan biridir. Enver Paşa, egosu yüksek bir adamdır. Disiplini ve hırsıyla tanınır. Savaşın sonlarında, herkesin, başarısızlığı, hüsrani kabul ettiği zamanlarda dahi, Enver Paşa, zafer peşindedir.

Mustafa Kemal Ne koşulda olunursa olunsun, Kurtuluş Savaşı fikrini savunan, vatan adamıdır.

Falih

Karakter Falih Rıfki Atay , Tanin Gazete'sinde yazı yazarken Cemal Paşa ile tanışır, Cemal Paşa, 4. Karargah'ta görev yapmaktadır. Falih, "emir subayı olarak çalışacaktır. Göreve başlamadan evvel, İttihatçı düşünceindedir. Göreve başladığında, ise harbin, kişilerin, Anadolu'nun ve Arapların farklı çehrelerini görür. Çoğunlukla gördükleri, geçmişte düşündükleri ile bağdaşmamaktadır. Kendinin, hafif saf bir karakterde olduğunu kabul eder. Harp yıllarında, kişileri ve olayları eleştirel gözle değerlendirdiği gibi, kendini de değerlendirir, eleştirir.

Aktiviteler Falih, vazife süresince tüm zamanının aktif savaş döneminde, Cemal Paşa'nın emir ve buyruklarını yerine getirerek, kendi içinde ise, olayları gözlemleyerek geçirir.

ÖRNEK ANILIR

Genç / Saf Yeni mezun olmuş genç ve saf bir delikanlıyken, aktif olarak uzak bir cepheye emir subayı olarak görevlendirilen Falih, yaşının gençliği ve karakteri münesebetiyle saf yapıdadır. "Arkasından ümit ve şevk ile bakakalmıştık. O zamanın gençliği; çabuk sever, çabuk inanır ve bağlanırdık."

Rahat Falih, genç yaşlarında, ileri yaşlarına nazaran daha rahat bir karakterdi. " Ondokuzuncu asrın ondördüncü yılında henüz yirmi yaşımı tamamlıyordum. Bir yaprak kadar hafiftim; içimin hiçbir kaygı ile

burkulduğunu hissetmiyordum.”

Eleştirisel Falih, harp döneminde, emrinde çalıştığı veya çalışmalarını izlediği kumandanların ve çevre halkının yoğun eleştirisini iç dünyasında yapmaktaydı fakat özünde kendini ve eserlerini de dürüst şekilde eleştiriyordu. “ ' Ateş ve Güneşin' baş tarafını hiç sevmem. Çöl için yazdığım yazılar, Zeytindağında olanlardan farklı değildir. Bir kısmında muhtelif bahislere karıştırdım.. Yazdıklarımı, yazılanların en iyileri değildir, yegane yazılmış olanlardır. Onun için neşrediyorum.”

Cemal Paşa

Karakter 4. Karargah'ın baş ismi, komutan Cemal Paşa, konumu ve görevi itibari ile sert, ürkütücü karakter sergilemektedir.Yaşının ve aldığı vazifelerin olgunluğundan, çevresine şüpheli gözle bakar. İhtiyaç halinde gayet “numaracı” bir tavır ustaca sergiler. Gösterişi sever. Özünde sulugöz, duygusal bir adamdır.

Aktiviteler Tüm zamanı vazifesi gereğince orduda geçer. Fikirleri ve düşüncesi tamamen galibiyettir. Bu doğrultuda çalışma yapar.

ÖRNEK ANILAR

Ürkütücü Cemal Paşa, ordunun önde gelen isimlerindendi. Konuşmaları, bakışları ve her hareketi çevresince korku yaratıyordu. “Zaman geçtikçe Nablus'luların yüzlerinin daha sarardığını seziyordu. Cemal Paşa'nın her yeni sesi çıktıkça, hepsinin sarığından, sakalından ve cübbesinden bir sarsıntı geçiyordu.”

Numaracı Cemal Paşa, kime nasıl davranması gerektiğini bilen olay ve durum tahlillerini yaparak tavrını çizen, zaman zaman da numara yapabilen bir karakterdi. “ İdamdırı idam, dedi; fakat Devlet- i Aliyye-i Osmaniyenin ulüvv- ü merhametine dua ediniz. Şimdilik sizleri ve ailelerinizi Anadolu'ya nefyetmekle iktifa ediyorum.....Rol bitmişti. Cemal Paşa subaylarını savarak, eski gülüşü, muhafız ve nazır gülüşü ile bana döndü. Ne yaparsın dedi, burada böyle söküyor!”

Şüpheli Cemal Paşa, yılların olgunluğu ve tecrübesi ile kimseye hemen inanmaz, septik bir gözle yaklaşırdı. “Cemal Paşa, rahmetli Mahmut Kamil Paşa hakkında bazı şüpheler olduğunu, Enver Paşa'ya yazarken: Eğer, diyordu; Erzurum cephesinde vatana iyi hizmet ediyorsa hiç kurcalamayalım”

Duygusal/ Sulugöz Her ne kadar, sert mizacı ile tanınsa da, Cemal Paşa aslında duygusal bir karakterdi. “Bir sabah kumandanın odasına girdiğim zaman, gözlerinin ağlamaktan yorulmuş olduğunu gördüm: Kudüs İngilizlerin elinde idi.”

Enver Paşa

Karakter Sert karakteri ile bilinen Enver Paşa, İttihat ve Terakkide önemli isimlerdendir. Başarısızlığı ve yenilgiyi kabul edemeyen, hırslı yapıdadır. Vazifesinin ağırlığı ve karakteri itibari ile oldukça kuralcı ve disiplinlidir.

Aktiviteler Paşa, zamanını Arap Yarımadası'nda görevi başında geçirirdi. Ordu ile alakalı hazırlıkları yapar, fikir alış verişinde bulunurdu. Yemek veya diğer aktiviteleri bile görevi ile ilgili mevzularla geçirdi.

ÖRNEK ANILAR

Hırslı Enver Paşa, Arap Yarımadası'nda görev yapan en hırslı karakteri olan askerdi. “ Vah Necip Bey vah, dedi, seni de zehirlemişler. Sen ki maneviyata inanırsın, bilmiş ol ki, ben Allah tarafından büyük Türk hakanlığını kurmaya vekilim. Git evinde rahat uyu!”

Disiplinli Enver Paşa, disiplinli karakterinden ödün vermeyen bir komutandı. “ Fakat bir türlü bölüğümünden ayıramıyordum. Enver Paşa disiplinci idi. Talimgahı bitirmeksizin hiç kimse için, istisna yapılmasını kabul etmiyordu.”

Kuralcı Enver Paşa, kurallara, bilhassa vatan menfaati söz konusu ise, sıkı sıkıya bağlı bir komutandı. “Hiçbir vatan hizmeti, vatana yapılmış olan fenalığı mazur gösteremez, vesika bulursanız hemen bana bildiriniz...”

Duygusal Enver Paşa, her ne kadar kuralcı tabiatı olan bir asker olsa da zaman zaman duygusal tavırlar sergilerdi. “ Mevleviler önümüze düştü. Enver Paşa ile Cemal Paşa ortada biz arkadaki halkın içine sıkışmış yürüyoruz. Enver Paşa'nın pomatlı Alman bıyıkları, üstündeki mübarek gözlerinden akan yaş damlamaktadır.”

